

Тры цэнтры.

Паводле газетных вестак, у гэтых мамант у Літве існуюць трох цэнтров: у Коўне—фашыстайскі ўрад, у Мар'ямпала — верныя старому ўраду войскі з міністрамі ваенным і ўнутраным спраў, ды ў Шаўлях — цэнтр камунальных. Апошнія два быццам гатовы ад'ядзяцца да землі барацьбы з фашыстамі. — Польская преса, падаючы гэтыя весткі, адносіцца да іх вельмі недаверчыва.

Водгук ў Польшчу.

У звязку з пераворотам у Літве адбылося ў Варшаве нарады прэм'ера Пілсудскага з віц-прем. Бартлемем і з міністрамі замежных спраў Залескім.

З той-жэ прычыны прэм'ер прыняў паслоў гаюных дзяржаў, якім высветліў становішча Польшчи ў справе літоўскіх падзеяў.

Да Варшавы зъехаліся ўсе акружныя інспектары польскай арміі, якія выклікаю — на „апрапру” — марш. Пілсудскі.

Віленская „Slowe“ заклікае ўрад да чынага выступлення прычыні падзеяў з яе боку Польшчи.

Водгук ў ССРР.

Польскія газеты перадрукуюць заяву „Ізвестій” у справе ковенскага перавороту. Радавы афіціоз агаварывае „страхі” польскай прэзы перад мягчымясцій гвалту над польскім насельніцтвам у Літве. „Ізвестія” лічыць, што гэткім весткамі польская преса падгатоўляе настай ўзор грамадзянства — згоде з плямам польскай палітыкі.

Саюз Радавых Распублік — пішуць „Ізвестія” — на зделе бясчына прыгладца да падзеяў, кам-б прычыні Літвы бывшай пушчаны ў ход „мэтаў” генерала Жэлігоўснага...

У Польшчу.

Рост безрабоціцы.

„Газ. Варш. Пор.” падае жменю цыфр, якія паказуюць статы — з тыдня на тыдень — рост безрабоціцы ў Польшчу. Гэтак лічба зарэгістраваных безработных дасягала цыфры: 21 лістапада — 195,586 душ. 28 лістапада — 200,567 душ. 4 сініння — 203,756 душ. 11 сініння — 208,727 душ.

Газета зварачае асаблівую ўвагу грамадзянству на гэтае зъявішча ў сувязі з тым, што гаспадарчая палажэнне Польшчи робіцца ўсё цяжэйшым, безрабоціце будзе няўзімна расыць ўсё шыбчы, а палажэнне безработных — у сувязі з бяспыннымі ростамі заробкоў — будзе з кожным днём становішчама вакару ўсё больш трагічным.

Цікі месцы для польскага сіарбу.

Сапраўдны — цікі месец, для польскага сіарбу, які павінен у іні заплаціць больш за 21 мільён зямельнікаў за загрэбчыны падзеяў. Больш, за 8 мільёнаў, треба паклаціць адзейнікі толькі Англіі.

Новая палёга абшарнікам.

Урад выдаў загад, каб з абшарнікам, якія на плошчы лягейі давіны, спаганялі штраф — не на 4 прац, як было дагэтуль, але толькі 1 прац. у месеці.

„Амерыканская пазыка” для Польшчи.

У польскіх газетах зъявілася вестка аб том, быццам урад вядзе вельмі памысны перагавор з Банкам Моргана аб пазыцыі 100 мільёнаў доляру.. Быццам пазыку мае дапаўніць амерыканскі Банк — бяз усялякага „заставы” ці „залогу” у родзе тэй ці іншай мападпілі, — пад звычайнью „гарантую дзяржавы”...

Нажаль, — назаўтрае — ж Міністэрства скарбу павінна было запяречыць гэтай заўзяткі ружовай весткы... — „не адпавядаючай фактічнымі стану рэчаў”...

Ці-ж запрауды каму ў сувече на ясна, на што — пры сучасным палажэнні ў „Усходнім Еўропе” — зараз жа пайшла-б гэткая пазыка?!

Чаго можна спадзявацца?

(Аб „новай праграме ўраду” у справе нацыянальн. меншасцяў).

Беларускай пресе дайно адзначала тое, дыўнае зъявішча, характэрнае для адроджанай Польшчи, што тэя дзівь амаль на рэчыні паломоў — левыя і правы, на якія падблісаў польскія грамадзянства, пачарзе даходзілі да ўлады — быццам толькі дзеля таго, каб камітамітавацца сваімі нязадольнасцямі да дзяржаўнай працы. І вось кожны раз пасыля „жонду працы” — лявіца з трунумфам абвяжчала „банкротства працы”. Кожны раз пасыля гаспадараныя лявіцы польскага працыца — з аднойкаўскай слушнасцю — сцвярджала банкротства лявіцы. Дык абектыўнаму наглядчику аставалася толькі рабіць, так сказаць, зложэнне адбядзьвюх гэтых паломоў у адно цэлае і падсумоўваць, гэтася агульнае банкротства прадстаўленага ў Сойме польскага грамадзянства — на грунты дзяржавнай працы.

Але трэба адзначыць, што ў адным адбядзьвюх канкуруючымі паломоў польскага буржуазнага грамадзянства заўсёды выходзілі: гэта — у імкненні будавання, „велічы дзяржавы” — копітам пырокіх масаў працоўных местаў і вёскі а перадусім — поштам нацыянальных меншасцяў Польшчи. Пры ўсіх зъянняўшыхся пачароде польскіх буржуазных урадах — правых і левых — не зъяннялася толькі адно: палітыка, варожая да вызваленых імкненняў падлягаючых Польшчи нарадаў.

Аднак, у апошні часы ў польскай прэ-

Амністыя ці не амністыя?

Шмат было вестак звычайных газетах польскіх аб амністыі; асабліва займаюцца гэтым газеты, блізка стоячыя да Ураду пасыя „задавата перавороту”. Насілік чуткі аб амністыі іздыўдуальна, пакет агульнай для палітычных вязняў, пасыя аб амністыі толькі для вязняў палітычных за паступкі, зробленыя імі ў змаганні за нацыянальныя працы мешчансцій. — Урошчі — скарочаныя ерону кары на пэўную частку ўсім і не толькі палітычным, але і кримінальным вязняў.

Працаўнік іад гэтым нібы былі Міністар Справядлівасці Макоўскі, але сваіх „гэнеральных” плякаў на зделе зъявіўся, бе з упадкам кабінету Бартля і ён „надаўся да дымісіі”.

Але, як відаць ціпер, настуцік яго па кіраванію Міністэрствам Справядлівасці апрацаўваў пасыту паміжнасці, на пэўныя перыяд.

Гэтымі дзінамі мы дасталі зусім ізўную вестку, што дэкрэтам, падпісаным 22.XI.26 г., Прэзыдент Масіцікі ў дэоде Іасікі дараваў пазастаўшую частку кары (ад некалькіх месяцаў да 1% гед.) меншасцям палітычным, як і кримінальным вязням, якія напалі ў сіні іздыўдуальна „уласкавені” па прадстаўленію ўзброенім, мусіць, пракурорскім улада.

Меншасці ў геніх вязняў ужо вынічаны на волю.

Найківашчынны фактам у гэтым „уласкавені” з'яўляецца тое, што пазастаўшайся кары ўсім звольненым вязням „постыма зависці” на час ад 1 да 5 гадоў, г. зи., калі ў працы гэтага часу хто-небудзь з звольненімі плякаў быў ў чым небудзь занепаданы, дык зараз жа будзе пасаджаны у турму адседжываць дараваную ціпкеру кару. „Уласкавені” ціпернікі гэта — Дэмократія меч на імі змагаюць за нацыянальныя працы народу. Во калі паміцы не спадабаецца далейшая звольненасць каго-найкі з гэтых асобаў, дык хоніць даносу, каб яго ізноў паслалі ў турму — даседжываць астачу кары.

Весь па гэтай амністыі звольненым з Беларускіх турмы польскіх пасел Сяргей Баран, чалавек зусім хворы, які ляжыць аношычы часы ў турмініміштате. Звольнена разам з ім яшчэ дзесяткі пайтара вязняў.

Баран праходзіў 3 гады; заставалася яму яшчэ сядзені пасытніца на 7 месіцаў. Згадзіўся выйсці толькі дзеля таго, што надта дрэнна чуеца на здароўі.

Разумеючы амністыі рагі было такое, што дароўвалася астачаўшайся кары і варочаціся ўсе працы вязням, інакш какучы — было дараваныя кары ціпком.

А тут? Ці гэта амністыя, і не амністыя?

„Дзяржава” пастаўніка пазысцяу.

Некалькі дзён спрачкамі намінавалі — на пасяджанію сінег. Гал. Рады — у справе „новай праграмы” адлюстраваў на Ураду, якім побач з аштарнікамі-манархістамі сядзяць быўшы наўгародскі пададыр — ПСС — Пілсудскі і Морачэўскі... І запрауды — відзеялі пастанову, годную гэткай урадавай мешчаніне..

„Рада” пастаўніка:

1. Перайсыць ў ражучую апазіцыю „да гаспадарчай палітыкі Ураду”. Сам па сабе ўрад — добры...

2. „Апазіцыя” пэўзесаў апі крху не датыкае адказнага за ўсю палітыку прэм'ера Пілсудскага, ані імкненца да зваленія яго; датыкае яна толькі тых „реакцыйных элементаў” Ураду, якія... уцігнуты ў габінет прэм'ера і дамагаеца рэканструкцыі Ураду...

3. Пасыль гэтай „рэканструкцыі” „Рада”... паглядзіць, якай яна будзе...

4. Створаны Дмоўскім „Абрэз Вялікай Польшчы” Рада лічыць — спрабай арганізаціі польскага фашызму”. Ішага фашызму ў Польшчы — няма!

Аграбленыя Банку ў Варшаве.

20 сініння абраўаваны Учотны Банк у Варшаве. Бандыты зрабілі пад дом банку

се, якраз блізкай да новага Ураду, начали зъяўляцца весткі ды чуткі — аб тым, што справа меншасцяў мае быць ражчуша, скрыні з мейсцам, што мае быць распачата „лячэнне” завастрыўшася „меншасцёвае хваробы” Польшчи.

Надкіні зъяўляюцца да гэтых вестак?

На падставе газетных чутак можна быць думаць, што новая ўлада зразумела ўжо ўсю немагчымасць нармальнага раз'язціца Польскай Дзяржавы без вырашэння той ці іншай формі проблемы як нацыянальных меншасцяў Ураду, якія... уцігнуты ў габінет прэм'ера, перадусім — тэртырыйных. І гэты Урадавы дычнёв — асноўнай харобры Польскай Дзяржавы трэба признаць правільнym. Але тут, што зъяўляюцца ў прэсе ў леках, якімі новыя ў ада маніцца лячыць геную хваробу, даюць вельмі слабую падставу для веры ў пасыпех лячэння.

У варшаўскай ды замежнай прэсе адна

Водгук крывавае расправы.

У сімілавай камісіі.

15 сініння сімілавай адміністрацыйнай камісіі разглядала сіміловую працаўніцу группы паслоў у справе крывавае расправы фашыстайскай банды і паліцыі ў Бельчычы на павятовым звязыдае Беларускага Сялянска-Работніцкага Грамады, дзе пашкардэла каліста ўчастніка звязыдау, у тым ліку — паселіца Мята і Валошыні.

Навет зведзік, якія я не могуць забыцца аб бандыкім калістэ „чыннікіў” дагэтуль злачынацца ў міждырах польскіх афіцэрў на іх паселіца Зыдзкоўскага ў Варшаве, аднісіліся да тумачэнняў працаўніка Ураду аб „чыннікіў” паліцыі — дужа недаверчыва...

Былая зроблена працаўніцай выбраць сімілавую камісію з 9 паселіцаў засібакавага расследаванія агіднае расправы ў Стара-Бяроваве. Паводле варшаўскіх газет, выбар камісіі злачысласячым, але... галасаванье ў гэтага спраўе адложана да наступнага паседжанія Ураду аб „чыннікіў” паліцыі — дужа недаверчыва...

Былая зроблена працаўніцай выбраць сімілавую камісію з 9 паселіцаў засібакавага расследаванія агіднае расправы ў Стара-Бяроваве. Паводле варшаўскіх газет, выбор камісіі злачысласячым, але... галасаванье ў гэтага спраўе адложана да наступнага паседжанія Ураду аб „чыннікіў” паліцыі — дужа недаверчыва...

Былая зроблена працаўніцай выбраць сімілавую камісію з 9 паселіцаў засібакавага расследаванія агіднае расправы ў Стара-Бяроваве. Паводле варшаўскіх газет, выбор камісіі злачысласячым, але... галасаванье ў гэтага спраўе адложана да наступнага паседжанія Ураду об „чыннікіў” паліцыі — дужа недаверчыва...

Былая зроблена працаўніцай выбраць сімілавую камісію з 9 паселіцаў засібакавага расследаванія агіднае расправы ў Стара-Бяроваве. Паводле варшаўскіх газет, выбор камісіі злачысласячым, але... галасаванье ў гэтага спраўе адложана да наступнага паседжанія Ураду об „чыннікіў” паліцы

АДКРЫТАЕ ПІСЬМО

да Старшыні Рады Міністру Польскай Дзяржавы Пана Маршалка Пілсудскага.

Больш як 2 з падавішай гады „істнуне” ў Польшчы выданы з пачыну ўраду Закону 31 ліпня 1924 г., які прызначаю правы нацыянальных меншасцяў на школу ў іх роднай мове, ды адчыніці — праўда, вузкі і цярністі — пляхі да реалізацыі гэтых правоў. Білу 2 гады „абязывае” ў краі выдаецца п. Міністрам Альбеты — ў паразуменіі з п. Міністрам Унутраных Справ — распараджэнне аб выкананіі гэтага Закону 31 ліпня.

І вось ціпер мы павінны — ў адкрытым лісце да Пана Старшыні Рады Міністру — публічна сцьвердзіць, што „істнуне” закон не дзеець у краі, а „выканувае распара-дженіне” — як выконваецца на мясцох падуладнымі абодвух п. п. Міністру..

І якія-5 „апраўданіні” ці „тлумачэніні” ві прыводзіць гэткаму, больш як дзіўна-му, дыску Закону 31 ліпня, перад намі нязъбіты і бясспречны факт, што ня толькі ніводнай Беларускай Школы не адчынена дагэтуль на падставе гэтага закона, але — наадварот: апоміня, істнавашыя яшчэ да закона 31 VII 1924 г., неішыні Беларускіх Школаў за гэты час з'явіліся ў польскіх піароблены на польскім.

Галоўная Управа Таварыства Беларускіх Школы, як і раней яго Цэнтральная Школьная Рада, праз увесь гэты час вяла ды вядзе ўпорную барацьбу за здзейсьненіе хадзьб гэтага, налагу далёка не здавальняючага ўсіх слушных дамаганіяў беларускага грамадзянства, Закону.

На падставе залегалізаванага Ўладай Статуту нашага Таварыства — мы вучым бацькоў беларускіх дзяцей школынага веку дабівацца сваіх правоў, дадзеных ім законамі Польскай Рэспублікі. Мы вучым гэтых бацькоў-грамадзян Рэспублікі — прадбачанымі Законам плахамі — падаваць скаргі на нязълічаны надужыцці мясцовых уладаў — адміністрацыйнай і школьнай, якія — ня толькі на ідуць на спатканыя беларускому народу ў выкананіі дадзеных яму Законам правоў, але, трэба сцьвердзіць, папросту плянова і систэматична, часта тасуючы фізічныя гвалты і зьдзекі, перашкаджаючы яму ў гэтых часах з'явіліся ў польскіх „абязываючага” ў Рэспубліцы законадаўства.

Галоўная Управа Таварыства падавала ды падае да ўладаў ўсіх інстанцыяў шматлікія скаргі на гэтыя надужыцці ўрадоўцаў, яўса сабатуючыя ясныя і бясспречныя загады Закону. Цэлы рад скаргў быў скіраваны Таварыствам да найвышэйших прадстаўнікоў выкануячай улады ў Рэспубліцы.

Але, на жаль, — мы павінны тут сканстатаўваць, што ніякага ўплыву на адносіны мясцовых уладаў да насяленія гэтых скаргі вя мелі,

Чым вытлумачыць гэта дзіўнае з'явішча, мы ня ведаем. — Ці да паноў Міністру не даходзяць нашы скаргі? Ці паны Міністры з імі ня дічацца? Ці, можа, паны мясцовых дробных ўрадоўцы на слухаюць загаду сваіх Мініструў? Ці, можа, на мясцох гэтых строгія загады, калі яны і пішуцца, — разглядаюцца, як „вымушаны выногдамі высокай палітыкі фармальнай адпіскі”, а с паміж радкоў іх чытаецца „запраўдная воля польскай улады” — неяк неахвотна да Закону 31 ліпня? Цяжка адказаць на гэтых пытанняў, але факт нязънікненія надужыццяў ды гвалтаў над Законам на мясцох — і пасля усіх наших скаргў — застаецца фактом. І вось, каб ні ў кога не спарадзілася найменшага сумліву, што Тэй Асобе, у руках якой сканстравана ў сучасны момант уся фактычнасць і праўна ўлада ў Польскай Дзяржаве, ведама ўся праўда аб tym, што на мясцох з выдаванымі ў цэнтры законамі і загадамі Найвышэйших праўдзяўнікоў дзяржаўнай улады падўладных ўрадоўцы зусім ня лічацца. — Галоўная Управа Таварыства Беларускіх Школы, як прадстаўніца арганізаціі дзяцей школьнага будаўніцтва беларускага грамадзянства, пастаравіла з'яўрнуцца да Пана Старшыні Рады Міністру Польскай Дзяржавы з адкрытым публічным заклікам, каб урэшце паложаны быў канец ігнараванню, ды сабатаванню праўна абязываючага закона, каб былі спынены урэшце з'язді ды гвалты над Беларускім народам.

Пазволім сабе перадусім у кароткім нарысе высьветліць Пану Старшыні ход і вынікі так званага „школьнага плебісцыту”, які адбыўся на беларускіх ашперах Польшчы ў леташнім годзе, дадаўшы да таго і агульную падсумоўку звязаных з ім гвалтаў і надужыццяў з боку прадстаўнікоў мясцовых агульнай і школьнай адміністрацыі.

Калі — на падставе Распараджэння з 7. I. 1925 г. — адчынілася магчымасць выкананія на дзеле Закону 31/VII—24 г., беларуское насяленіе, якое ўжо і раней закідывала і улады Таварыства і прадстаўнікоў Беларускіх Пасольскіх Клюбаў масавымі пастаравімі аб адчыненіі школаў у беларускай мове, — пачало таксама масава складаць п. п. Школьным інспектарам дэкларацыі аб жаданіі вучыць сваіх дзяцей у школе ў роднай беларускай мове.

§ 8 успомненага Распараджэння вимагае ўрадавага пасведчанія ўласнаручніцтва падпісі бацькоў ці адукаціі на дэкларацыях.

Найлічайшак да вясковага насялення афіцыяльная установа, якая мае права, а значыць і абавязак, сцьверджаць подпісы, — гэта Гмінная Управа. Ясна, што дэкларацыі масамі з'яўляюцца ў гэтай справе да ввойтаў гміны. І вось, тут-жэ, на першым кроку прадбачанай Законам акцыі, дэкларацыі спачатка з пляновым і рагушным адпороем з боку гэтай гмінной улады. Гмінныя войты адмаўляюцца сцьверджаць подпісы дэкларацій, пакідаючыся — то на простую забарону, то на адсутнасць адпаведнага распараджэння з боку п. п. Старастаў, то ставілі ад сябе дадатковыя, зусім не прадбачаныя Законам, вымаганіі, жадаючы ці то прадстаўленія матрыкоў дзяцей, ці то асобнай платы за сцьверджаніе подпісаў.

В. Грыбіч.

I нас разбудзілі.

(Правы аўтара засыпераагаюца).

IV.

Весела і жава варечадіся N... ўцы да-моў: „Беларуская Справа” знайшлася, знай-шлася не прыгадкова, а пасля змаганія, пасля запруднага ж бою!..

У царкву і касцёл яны сягнуўшы не пайшлі: яны не хадзілі слухаць там лаянку на ўсё беларускае, на працоўны народ. Вый-шаўшы з мястечка, яны ў цяну высоекіх старых курчавых бяров, якімі густа была абсаджана пышная старая дарога, ляглі ў кружок чытаць адвяланую газету.

Словы гучна і мелодычна ліліся з Ян-кавых вуснай; усім яны былі свойскія і зра-зумелы, родныя — блізкія, усім давалі на-дзею, што на вечін-ж будуть яны паніве-раныя, што блізак ужо дзень той, калі і наш гаротны, працоўны народ — у роўнай сіле — роўным стане між усіх народаў!..

Ішлі тэй дарогаю ў мястечка сяляне і работнікі. Чулі роднае друкаванае слова, слова не салоджай абязцанкі, а жорсткае, мо-жа навет хадоднае, але шчырае, съмешае, блізкае — бо ў ім сълзы і крънда працоўных людзей! — слова праўды. І ціхі затрым-уваліся тут, каб пачуць яго ўсё — ад пачатку да канца.

А Янка чытаў і чытаў. Гомас яго ўсё крапчэу і крапчэу, рабіўся ўсё мацнейшым і мацнейшим.

— „Каб месь магчымасць запраўды бараніць інтарэсы широкіх народных масаў Заходніяй Беларусі, інтарэсы працоўных ся-лян і работнікаў” — чытаў Янка, — „стварыці масы Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду.”

— „На нашай зямлі, на зямлі, паміж крываў і потам сіламі і работнікаў, хай на будзе гэй вёскі, таго мястечка і гораду, двара і фабрыкі, дзе-б мя было Фуртка Грамады, дзе-б вы адкрыта, і съмела на выступіць-бы ў абароне сваіх інтарэсаў і праўоў, дзе-б ван становіў, мочыні, стаўлемі голос не пад-трымаў бы нас у нашым цяжкім, на грунте Польскага Сойму, змаганыі за зямлю, пра-цу і волю! — іроді з'яздэку над хамі ашпера-кай і капиталісту!..

„Браты, працоўныя сяляне і работнікі! У еднасці — сіла і моц наша!.. Толькі арганізаціям, съмельм, адкрытым змаганыем даб'емся мы лепшай долі і скінем ярме ка-піталау, скінем прыгон ашпера-кай і фабры-кантатау!..

Янка скончыў чытаць і застыг у ямой позе, але ўсім і яму навет самому здавалася, што гэтая слова яшчэ людца, пільнуць, што яны былі ім білкі, свойскі, родны, што ўсім здавалася, быццам гэтая яны чулі не з газеты, а так проста — ўсё здаўна ў іхніх гало-вах слаўшыя думкі ражтам сфермаваліся ў слова, прыбрали форму і значэнне, адбілі ў сабе ўсё тое, што сказаць яны ўжо даўно хадзілі, але не маглі — ях умелі.

— „А гэта што спытаўся ціха, быццам

Гэткім чынам спраў выкананія Закону на мядзец пачала зачыгівацца надоўга, пагражаячі стратай цёлага школьнага году.

Калі скаргі крываўкамага мясцовага насяленія началі дахадаць да беларускіх налоў у Сойме, дык — пад націскам апошніх — п. Міністар Унутраных Справ выдаў 12/I — 1925 г. Загад, у якім быццам ясна і выразна дамагаўся, каб войты і бурміstry блесніча-и безадкладна сцьверджаці подпісы дэклараціяў, прытмы зусім бесплатна.

Але трэба сцьвердзіць, што Загад п. Міністру зусім на спыні перашкодаў ды надужыцьцяў з боку войтаў і іншых прадстаўнікоў улады на мясцо.

Сабабаж войтаў; тэрор з боку паліцы — мундуроў і тайнай, — якая рабіла ў дэ-клараціяў вёскі ды арысты; запужванье з боку польскіх вучыцялдёў, якім, відаць, адчынены беларускай школы пагражае стратай месца, — вось варункі, у якіх, паводле адніх з пасольскіх інтарэліцыяў, адбылося складанье дэкларацыі ў 1925 г. Тая ж пасольская інтарэліцыя сцьверджае, што няменш непашаны да Закону і загадаў вы-шэйшых уладаў Рэспублікі паказалі і вышэйшыя правінцыяльныя школьнія улады — ў асабах п. п. Школьных інспектараў. Паны інспектары, прымаючы дэкларацыі, адмаўляюцца выдаваць паківіваныі і стаўляцца ад сябе, таксама як войты, новыя, не прадбачаныя ў Законе, варункі і вымаганыні.

Апрача таго п. п. інспекторы бралі на сябе таксама не прадбачаную Законам ролю агітатораў і бацькоўстваў прызнанай прынцыпова Законам беларускай школы; да гэ-тай акцыі, съледам за начальствам, ахвотна далучыліся і п. п. вучыцялі польскіх школаў. У дадатак — у гэтай акцыі п. п. інспекторы карысталіся на толькі незаконнымі, але і не-законнымі способамі бацькоўстваў, тасуячы пагрозы ды ўсякага роду іншыя спосабы націску на нацыянальнае і пэдагагічнае сумленне беларускіх бацькоў.

Вучыцялі польскіх школаў на толькі не адставалі ад начальства, але ішлі яшчэ далей: у паразуменіі з мясцовай паліцыяй (мундуроў і немундуроў), якой напоўнены нашыя ашпари, некаторыя вучыцялі польскіх школаў часта павалілі сабе рабіць рэчи на толькі нясумленія, але й напроты праступнія... Яны, разам з гэтymi агентамі, арыстоўвалі дэклараціяў ды адбіralі гвалтамі ці хірасцяй ад іх ужо сцьверджаныя дэкларацыі, ствараючы тых варункі „школьнага тэрору”, абыкшчайшы яшчэ іншыя спосабы.

Факты гэтага тэрору сцьверджаны дакументамі, якія знаходзяцца ў архіве Таварыства Беларускай Школы.

Інтарэліцыя адзначае, што агенты тайнай паліцыі шырока карысталіся спосабам самазвансця, выдаючы сябе ці то за школьніх інспектараў, ці за паўнамоцніка Беларускага Пасольскага Клюба, ці за прадстаўнікоў Т-ва Беларускай Школы, — відаць, дзеяя таго, каб выманіць у бацькоў падпісаны імі дэкларацыі і зьнішчыць іх.

Але, якія гэлічы, на ўсе гэтыя перашкоды, беларускі народ ўсё ж — у вельмі кароткі час (значна карацейшы, чым устаноўлены для дэклараціяў на польскія школы...) здолеў злажыць дэкларацыю больш як на 400 урадавых беларускіх школаў, — выпаўніўши ўсе суроўы фармальнасці, вымаганыя Выканалічым Распараджэннем да Закону 31 ліпня.

Згодна з тым школьны Улады павінны былі — у школьнім 1925—1926 годзе — адчыніць гэтым 400 школаў.

Цяпер ужо маем сірэдзіну 1926—1927 школьнага году, але ніводнай беларускай школы дагэтуль на падставе Закону 31 ліпня не адчынена.

Страчаны гакім чынам яшчэ адзін школьні год для дзяцей, але адначасна страчана і дзяцініца вера народу ў чужую спагаднасць... Народ наш набраўся больш съпелай веры ў свае ўласныя сілы... Ен навучніўся плянова, салідарна, спакойна ды ўпорна дзяці, перамагаючы легальнымі пляхамі стаўлянія яму перашкоды.. Ен на дзеле пазнаў і ацаніў сілу і значэнне пляновай масавай працы, значэнне супольных згодных выслікаў, значэнне — самаарганізацыі..

У выніку ўсяго гэтага — тую-ж акцыю ў гэтым 1926 годзе беларуское насяленіе правод

ларускае насяленыне, задушыўшы разьвіцьцё яго ўласнай нацыянальнай культуры. Найважнейшым фактам у гэтym крижавым паходзе школьніх уладаў пры беларускай культурні зьяўляецца тое, што ўсе гэтыя надужыцьці робяцца не толькі з прычыны падлажківасці, але і згодна з намерамі цэнтральных уладаў Польшчы... Усе гэтыя крнуды і надужыцьці, твораныя польскімі дзяржаўнымі урадоўцамі беларускаму народу, праходзяць зусім бяскарна, а гэтym зусім ясна даеца да зразумення ўрадоўцам, як яны наагул маюць трактаваць беларускую культуру і школу, а таксама і наагул — справы і дамаганы беларускага народу. Дэманструючы на міжнародавым форуме сваю так-званую "толерантні" адносна да нацыянальных меншасцяў, польскія ўрады ў сутнасці ўсьцяж вядуть палітыку дэнацияналізацыі і ўпіску гэтых меншасцяў — палітыку, якая асабліва востра скіравана пры беларускага народу ў Польшчу".

Распараджэнне Міністра з 7. I. 1925 году прадбачыц складаныне дэкларацыя — на адчыненне школаў на наступным школьнім годзе — што-год да 31 сінтября. На гэтай падставе бапцікі і сёлета начальнікі масава складаюць дэкларацыі, звязаныя з гмінных уладаў — на співерджаныне подпісаў. Але, на жаль, і ў гэтym годзе паўтарылася цалком тая ж леташняя гісторыя — з апорам гмінных уладаў законным дамаганьнем беларускага народу: войты і бурмістры ізноў адмаўляюць сцьварджаць подпісы дэклараціяў, адны — паклікаючыся на адсутнасць распараджэння ад старастаў, іншыя ізноў жа незаконна жадаюць прадстаўленыя імі мэтрыкаў, яшчэ іншыя — вымагаюць плату за пасъведчаныне подпісаў і г. д. і. д.

Паны старасты не толькі не реагуюць на надужыцьці войтаў, але часта самі выразаюць іх дуць па тым-же пляху надужыцьцяў.

Так, напрыклад, Косаўскі Стараста паперай сваёй да войтаў з 21/X. с. г. № 21658 загадывае войтам, каб яны вымагалі ад дэклараціяў прадстаўленыя мэтрыкаў, хадзячы паводле ўрадавага распараджэння з 7.I. 1925 г. справа пра землю веку дзяцей, паданых у дэкларацыях, належыць выключна да Школьнага Інспектара, а не да войта, бурмістру ці старасты:

1. Скарга, падписаная 17 жыхарамі вёскі Сівіцы, Беніцкай гміны, Маладечненскага павету, скіраваная да п. Прэм'ера і п. п. Міністра Унутраных Справ і Справядлівасці, з адмовай пасъведчыць іх подпісы: гэта войты гмінаў Манькавічы, Паставы, Жосні, Пастаўскага павету; Палачаны Маладечненскага пав.; Сухапольле Пружанскага пав. Апрача таго, да тэй-жэ паперы быў далучаны пратакол сіяні в. Вялікай-Кракоткі, Міжавіцкага гміны, Слонімскага павету, які сцьварджае тыя чысленныя і яркія надужыцьці, а навет і праступленыне войтаў, абы якіх гаворыцца вышэй налагу.

У другім пісме да П. Міністра Унутраных Справ з XI 1926 г. Галоўная Управа Таварыства Беларускага Школы пералічылавойтаў тых гмінаў, у якіх дэклараціі спатканаюць з адмовай пасъведчыць іх подпісы: гэта войты гмінаў Манькавічы, Паставы, Жосні, Пастаўскага павету; Палачаны Маладечненскага пав.; Сухапольле Пружанскага пав. Апрача таго, да тэй-жэ паперы быў далучаны пратакол сіяні в. Вялікай-Кракоткі, Міжавіцкага гміны, Слонімскага павету, які сцьварджае тыя чысленныя і яркія надужыцьці, а навет і праступленыне войтаў, абы якіх гаворыцца вышэй налагу.

Апрача гэтых скаргаў да цэнтральных уладаў, Галоўная Управа Таварыства Беларускага Школы няраз зварачалася да п. п. Ваяводаў усходніх ваяводстваў, перамічывашы падрабязна ўсе співерджаныя на мясцох надужыцьці войтаў і бурмістраў — у справе выкананія правілаў аб складаныне дэкларацыяў. Коні гэтых скаргаў таксама пасыпаліся п. Міністру Унутраных Справ.

Весь кароткі сылік спісак співерджаных фактаў войтаў сцьварджаць уласна-ручнасць подпісаў на дэкларацыях:

1. Войт Манькавіцкага гміны, Пастаўскага павету адмовіў жыхаром в. в. Каліёўцы, Агароднікі, Кучынічына, Русіны, Кубаркі, Асінкі і інш. Матыў: "яя маю права гэта рабіць".
2. Войт Норыцкага гміны, Пастаўскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Бялавічы, Гусакава, Гінякі і інш. Матыў: "не дазволіў стараста".
3. Войт Жасельнянскага гміны. Пастаўскага пав. адмовіў жыхаром вёскі Гулі. Матыў: забарона з боку п. Старасты.
4. Войт Палачанскага гміны, Маладечненскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Літва, Быкі, Кабылкі і інш. Матыў: забарона п. Старасты.
5. Войт Мікалаеўскага гміны, Даеўненскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Мазурина, Падзвінне, Астроўская, Янікава, Мікалаева, Заланецкае, Загор'е, Кавалёва, Калатушкіна і інш. Матыў: "Ня маю права" і "позна".
6. Войт Свята-Вольскага гміны, Косаўскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Абровік-Волька, Малая-Гаць і інш. Матыў: не прадстаўлены мэтрыкаў.
7. Войт Ражанскае гміны. адмовіў жыхаром в. в. Варанілаўцы. Матыў: няма мэтрыкаў,

— "Ганьба, ганьба!.. панёсся, як бура па полю, крк абурэйня з працоўных грудзей, дакапіўся да лесу і рэхам магутны расселіўся скроў.

— "Ганьба ўсім тым здраднікам нашага працоўнага народу, хто таіх павукоў слухае, хто ім у іхнай паганай працы памагае".

— "Ганьба, ганьба"!.. падхапіла яноў уся грамада.

— "Але, дарагі суседзі, ёсьць і паселы, якія нас іх здрадзілі, не ашукалі, якія — згуртаваўшыся у адзінай "Грамаде" сіяні і работыкаў — упарты і съмела бароніць нашы інтарэсы, не баючыся ні вастрогаў, вірозных западкаў..."

— "Цяжка і труда змагацца гэтым паслам з морамі багатых грамімі, добра арганізаваных варожых усяму працоўнаму люду сіл і іх наймітаў. Гэта збор сусветных павукоў і п'явак, хоча ачарніць нашых западаўных абаронцаў, пазбавіць іх веры нашай. На нашых паслоў, верных інтарэсам працоўных, силюючы з усіх бакоў напасць, праца іх робіцца немагчымай, сілы іх у гэтай страшнай барацьбе могуць скора зламацца, і тады яны, абясціліны, упадуць пад ногі буржуазіі.

— "Дарагі суседзі!.. Ці мы можам дапусціць да гэтага?!. Ці мы да гэтага дапусціц?!. Я думаю, што не!"..

— "Не дапусцім, не дамо"!.. грымела грамада.

— "А калі так, дык жыва за дзеялі; усе, які адзін, паддзержым нашых абаронцаў, нашых дарогіх паслоў-грамадзістай!.. Хай яна будзе між намі нікога, хто б на стануў пад сцяг працоўных мас, не пайшоў бы ў рады

3. Войт Сухапольскага гм., Пружанскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Члава, Старал-Галену, Клетнае і інш. Матыў: яя мае дазволу ад п. Старасты. Урэшце — згадаўш, але за плату па злотаму ад дэклараціі (далучаны пратакол дэклараціі).

9. Войт Гінін Марочнага адмовіў сцьварджаць дэкларацыі. Матыў: яя мае распрадажніні на гэта п. Старасты.

10. Войт Жухавіцкага гм., Стадзенскага пав. незаконна трэбует метрыку да прыムіна дэкларація па некалькі разу хадзіць, адкладаючы беспадстаўну справу.

11. Войт Пачапаўскага гм. незаконна трэбует за пасъведчаныне подпісаў на 25 грошаў ад дэклараціі.

12. Войт Дзяятлаўскага гміны, Наваградзкага пав. адмовіў жыхарам вёскі Заневіле без усялякіх матываў.

13. Войт Карэліцкага гм., Наваградзкага пав. адмовіў жыхарам вёскі Забалыцце.

14. Войт Райчанскае гм., Наваградзкага пав. адказаў на дамаганьне дэкларація па з. в. в. Яругі і Сапотніцы вымаганыем ад іх па злотаму за дэкларацыю.

15. Войт гм. Міжавіцкага, Слонімскага пав. адмовіў дэклараціям в. в. Юхнавічы, Вялікай-Кракоткі і інш. Матыў: "не признаю беларускай школы". При гэтym далучаны пратакол вёскі Вялікай-Кракоткі — аб тым, што ў гутарцы з дэклараціямі войт Міжавіцкага гм. Чалей дазволіў сабе ўжыць у найвялікшай меры непрызначыты да абраўлівія выражэнні, якіх мы тутака не паўтараем.

З гэтага — зразумела, далёка на поўнага сініку — лена, што блекарны наяджыць з боку войтаў, за якімі стаяць толеруючыя іх улады 1 і 2 інстанцыі, на толькі на спінілісці, але і ў гэтym годзе, як і ў папярэднім, зьяўляюцца штедзяны звязкі з гэтым.

Примаючы пад увагу той вельмі кароткі час, які астаўся дэклараціям дзеля выкананія свайго грамадзіка-нацыянальнага абавязку, а таксама тое, што гэтыя наяджыць звязкі з гэтым — адміністаратыўныя, і надужыцьці могуць ізноў у значайнай меры перашкодзіць беларускаму народу выкананіць усе права, належныя яму паводле закону 31 ліпня, — Галоўная Управа падвірсілае тут свае дамаганы 1) аб безадыядным выданыні рашучага агульнага зараду п. п. ваяводам, старастам, гмінным войтам і магістратам — аб неабходнасці точнага вынаўнення імі існуючых уно загадаў, звязаных з Законам 31 ліпня, 2) аб прадбоўшыні — ў сувязі з гэтym — тэрміну падачы дэклараціяў да дні 31 марта 1927 г. (на тры месяцы), каб вярнуць беларускаму наяджыць звязкі з гэтым — адміністаратыўныя, і надужыцьці могуць ізноў у значайнай мере перашкодзіць беларускаму народу выкананію ўсе права, належныя яму паводле закону 31 ліпня, — Галоўная Управа падвірсілае тут свае дамаганы 1) аб безадыядным выданыні рашучага агульнага зараду п. п. ваяводам, старастам, гмінным войтам і магістратам — аб неабходнасці точнага вынаўнення імі існуючых уно загадаў, звязаных з Законам 31 ліпня, 2) аб прадбоўшыні — ў сувязі з гэтym — тэрміну падачы дэклараціяў да дні 31 марта 1927 г. (на тры месяцы), каб вярнуць беларускаму наяджыць звязкі з гэтым — адміністаратыўныя, і надужыцьці могуць ізноў у значайнай мере перашкодзіць беларускаму народу выкананію ўсе права, належныя яму паводле закону 31 ліпня, — Галоўная Управа Т-ва Беларускага Школя.

Вільня, 15.XII 1926 г.

З жыцьця „Грамады“.

Грамадзкая ахвяринасць.

Атрыманы ад Какошыцкага гуртка, Слонімскага пав. 22 злоты ахвяры на пагарэльцаў Даеўненчыны і Пішишчыны Ц. С. адасланы на изнаночыні.

Ц. С. шыльную падзяку сябром вёскі Пішишчыны за ахвяру на карысць палітычных вязняў.

Саланіцкі гурткі Б. С.-Р. Грамады Чамярскага гміны, Слонімскага павету, складае шыльную падзяку тым грамадзінам в. Саланіцкі, якія злажылі ахвяры на данимогу паміт вязням у Слонімскім вастрове.

Чамярскі гурткі Б. С.-Р. Грамады, Слонімскага павету, складае шыльную падзяку тым грамадзінам в. Саланіцкі, якія злажылі ахвяры на данимогу паміт вязням у Слонімскім вастрове.

Пресеба аб помоч.

Пресеба апавясьціць усіх сяброў Бел. Сял. Раб. Грамады, каб складаці ахвяры для пагарэльцаў сябром у вёсцы Казавы. 7 сябром пагарэльцаў сябром, ледзьве павыбагалі з дому ў адных кашупах, а ў 9 сябром астаўяць толькі корм для скадцін. Усяго згараўшы дзядзіцца адзін дом.

Ахвяры прысылаць на такому адрасе: пошта Назіны, Браслаўскага павету, Юрку Ніненісаму.

Бюро просьб і паданіння.

З днём 15 га сініння с. г. при Косаўскім Павятовым Камітэце ў Косаве, вуліца Касцюшкі № 23, адчынена "Бюро просьб і паданіння", якое працуе два дні ў тыдзені, г. ё. у чацвер і пятніцу. Даўжыня таго просьбінікі сябром і грамадзіні у спіравах як судовыя, так і адміністрацыйныя, звязаныя з палітычнымі вязнямі.

Да усіх Гурткоў Слонімскага павету.

Слонімскі Павятовы Камітэт Б. С.-Р. Грамады пресіць усе Гурткі Слонімскага павету надасціць да дні 25. XII. г. г. за час ад тварэння Гуртка наступную справаздачу:

1) Агульны сілік сябром.

2) Колкі ў юкі вёсці зложана да п. Школьнага Інспектара дэкларацыяў на беларускую школу? Даё і якія былі перашкоды пры складанні дэклараціяў?

3) Колкі подпісаў зложана па пэтыцыях да Ураду і Сойму ў справе амністыі для палітычных вязняў?

4) Колкі подпісаў зложана па пратестах адносна рэпресіяў да Грамады?

5) Кол

Ці ж можа быць у такім целе злорозы дух? Ведама, што не, хая Аршун і кажа, што беларускія дзеци вытрымаюць; яны вытрымавы! А щіж 1.300 эл. не хапіла-бы на тое, каб адпаведна кірмісці дзеци? Ведама, што хеніць, толькі траба разумна кіраваць справай, ды выбраць гаспадарчую камісію, якая-бы гаспадарыла глыбым грашкі.

Чуцеце? ад вас гэтага чакае беларуское грамадзянства м. Горадні!

Біч.

Карэспандэнцыі.

З Вяліскага жыцця.

5 гра. г. сіненій ў нас была адыграна п'еса Галубка „Выбары Старшыні”, яку дапоўніў кампартын аддзел. Увесе даход, бяз выдаткаў, у суме 120 зл. пастані ѹ на адбіду вонкі.

Глядзельнікамі былі включчна беларусы — апрач трах паміцянтаў і аднаго граудоўца. З жыдэўскага грамадзянства ня было нікога. Чаму? Ни, ведаем. На спектаклі разейскія трупы дык іх было 2%, усіх глядзельнікаў.

На глядзячы на гета, намешканье на магію ўсіх умісціў. На другі дзеень былі чуткі, што большая частка глядзельнікіў ішла на спектакль — толкі каб заняць сядзібы на ахвяру на адбудову; але, пабываўши на ім, зъмінілі сваю парыяд і гаварылі: Мы сусідамі на думамі, што так добра адыграець! Лепша — кажуць, — уражаныя выніскімі ад вонкі спектаклю, чым ад спектаклю расейскіх труп, якія тут глядзілі аж два тыдні. Пытліліся: „камі яшча будзеце іграць? Чаму так рэдка ставіце?“

Калі ўзяць гета ўсё пад увагу, дык можна было-б сказаць, што магілі-б адиграць ліпей, каб гета быў запрауднім артысты; але з прычынамі, што некаторыя артысты і артысты іграю на другому разу, а рэптаўсім на першым, якія адиграць было не-магічнымі. Спектаклем кіраваў сябра Каліядзь Аляксандар.

Гаворачы аб спектаклі, ня можна забіць кантрарыту аддзела. Хер на пілічыў ча-хаваць 35. Дзякуючы грам. Сынімані Клімантовичу, кіраўніку хорам, які палажыў макімум вышынку, кандэрт крайшоў добра. За пілічыў 16 сінезак хор вмччыў аж 15 беларускіх песьняў. Ваплескам на было кіраўнік аркестр пад кіраўніцтвам Корсака Міхаля, як як можна лепей, справіўся з сваім заданнем.

Вяліская Управа Таварыства Беларуское Школы пішыра дзякую ўсім грамадзянам, прысутным на спектаклю. Спадзялемся, што на наступных спектаклях ішоў забачы Вас. Наступная п'еса будзець адыграна ў найбліжэйшым часе. Будзе адыграна п'еса „Сурдук і Сирнія“ Гатоўскага Улада.

Управа Гуртка.

Выбранны пансіх прыслужнікай.

В. Гарбум, Даескага пав.).

Чаго толькі на робяць, каб перашкодзіць росту Грамады, усе, каму яна не дасмаку. Наш солтыс грамадскі з вёскі Пілік, гімні Шаркоўскае, Лазовік Тамакі, дык рознай брахнёй займаюць, страшнай ўсіх сяброў Грамады, што іх будуць венчады за ногі, і будуць сядзяць у турме па калоні ў вадзе. Ну ітога брахнёй нічога ня можаць перашкодзіць, Грамада расце дзеень да дзея. Як убачылі, што сябе брахнёй нічога не даб'еца, дык дзеячай напушу газету і пісем, ідуць з гімні, па дарозе рабідзіваць. Лебедзеву Ахрэм з асценкенем Дубавога, гімні Шаркоўскае, Даеўнен. пав., 25. XI. 26 году, ідуча ззаду за ім, займишы памык газеты. Пасля гетага мы сталі прасіць сябе сяброву вяліскага Гарбуноўскага, той-же гімні і павету, Дубашынекага Язэпа, каб ён дамагаўся ў солістка Лазовікі нашых газет і пісем. 28. XI. ўвечары стаў наш солтыс прасіць газет і пісем, дык той пачаў яго кіём біць, кажучы: вог табе газеты і пісем... Дубашынец.

„Pairoyotyczni dzialacze“.

(Пархвенаўшчына).

Правашчын ўсё сябе дабро, скажу, а кавет, і назывчыні громы, а заразам даславаўшыся аб „істрычнай працы“ паноў Гайковічаў і Хацяновічаў, „пак“ Ліцкі Карніцкі з вёскі Целяшы пазадаўшы ім іхніх „гоноровых“ заработкаў і нападаў слу́жыць пану Ясевичу (шэфу тайкай паліцыі на Пархвенаўшчыне). Цікмер ён рознымі правакатаракімі спосабамі старацаўца знайсці „крамом“.

Што да вышэй памяшаных Хацяновічаў, то гэтая „паны“, падышліши, пяяўкі-вялікі, але яшча пахвалюцца сваім „обоўязкім“, а Владылаў Хацяновіч кавет адкрыта і при людзях ребіцца даносіць „skida melunki“. Тым-же займаецца і Кастаі Гайковіч, вызваленец і сябра Рады Гмінай.

Свой С.

Няўдалыя хітрыкі.

(Пружаніччына)

У вёсцы Сашыцы, Селіцкай гімні, Пружанскага пав. зарганізаўся Гуртак Б. С.-Р. Грамады. Аж дагэтуль, на глядзячы на зімюшкіні паліцыі, ён не ўдалося навет сівердзіць колькасць сяброў Гуртка, толькі ір. Гімр (сакратар камітету гуртка), заўсёдні ў яе „на вонку“.

Колькі нядзель назад у вёску Утраны гэтай-же гімні, дык таксама зарганізаўся Гуртак Грамады, — прыйшоў нейкі валадура, і сабраўшы назакола сябе моладзь, пытлілі: „Як ваш гуртак? Ды што рабіць думаце?

Ды як? — „А ти хто?—пытаўшыца ў яго.—Я“ — кажа. — „Гімр з Сашыцы“.—Мусіць та там ня ведалі ў чём праўдзівага Гімра, а толькі чулі пра яго, калі адразу павернілі і на ўсе запытаны адказывалі, як умелі, ды самі распыталіся шмат чаго. Хвальшыны „Гімр“, алик, нітога ня мог „даведацца, бо і тож даславаўшыся ад легальнай істотнічай арганізації, якая працуе зусім адкрыта?

А вось здарыўшыся ў в. Сашыцы: Праз ведамага ў той вакаліцы шпіка Кавалеўскага Стасі быў пушчаны чуткі, быццам той-же Гімр атрымлівае ад Цэнтральнага Уладаў Грамады па 130 злотых месячна (III) за сваю працу для Грамады. Меты зусім аразумевалі: паказаць ўсім, што Беларус за плату правадаўць сваю ідзю, — і адбіць гэткім чынамі тых, хто хадзеўшы ўпісаніца ў „Грамаду“.

Я вельмі запікаўся: якія-б разультаты ўсяго гэтага, і пі ёсьць якія плады працы паноў? Аказаўца, ёсьць: бо пасля гэткіх пілётаваў сялянін ашчэ больш началі ўпісаніца ў Грамаду, а шпіка Кавалеўскага навет малыя дзеци (як кажуць) не праpusыцца па вуліцы прафсоюзі...

Невясёлы Письнік.

Не па шэрсці прозывішча.

(З Слонімскімі).

Жыве ў нас у в. Новаа-Галынка, Слонімскага пав., нейкі быў царскі слуга на прыўвішу Ціхаміра Сынімана. Мімусе ёсьце казацкім атаманам. Ды ўсімі ён уядаваць ў юсыці сялянам. Часта быў выпадкі, што бегаў з кіном, або з рэзвальвамі па сябе і стравімі сялянам. Служыць ён у нёйкага містра, каторы мae заслузы на маркоўнай зямлі. Наймаў адні раз на работу да сябе селяніну Пётру Дубалю, калі постым Дубалу пайшоў да яго па громы, то громы на Ціхаміра схінуў на дыкую на Дубалю, — кажа: „вось табе громы!“ Дубалу пеўзьле ўжэ і да гетага часу громы не ўдася. Хені яго прозывішча і „Ціх-міраў“, але на гетак ён выглядае запрауды. Дзе яшча пасставалі царскія лікі, то ўсё вырадкі.

Аб гэтай справе быў зроблены даклад сябрамі Бел. Сял.-Раб. Грамады на сабраны Галынскага гуртка 3./XII., дзе пасланы ўпісаніца пакуль-што да міжземнай вайны. Паглядзімо, што яна прадырмы, бо да гетага часу яна як-бы „на бачыла“ ўсяго гэтага.

Высяленец.

Вучыцель спэцияліст.

(Стаўпчанічна).

У маставічку Невым Сывержані істотніе польскія школы — сямігодка. Кіраўнік гетага школы — вялікі „прафесар“ з Галілея, Адась Шышчак, навет і адкуднік на мае, со мат’ і вучыцельскай семіліні із скончыў. Але гета вічога: абы быў з Галілея, дык на „Кра-сах“ можа быць „прафесар“.

Ужо трэці год, як ён кіруе школаю, ды сявец „павукі“ дзяцей навечер пакачоў. Сёлета пахадзілі тия хлопцы што скончылі гэную школу, каб паступіць у туту ішпішу ўзряднай школы; дык ніводнага з іх нікуды не прынімалі. Сёлета болей сядомыя ёнькі, бачучы разультаты „павукі“ гетага прафесара, пакалі ёні дзяцей у Стоўпцы за тры кіламетры ад Сывержана.

Цікмер вось якую нітуку вмкніў наш „прафесар“: тых дроў, што быў асмыгнаваны на школу, ён пасльпіў ужо 18 метраў. перавезьці я на ў школу, а ў сябе вапенаваны печ, што набудаўшы дзялі павялічыўшы саіх заробаку. Каб удачна прайдыць гетага 18 метраў, дык ме'ялі-б там і ўсё 60 метраў. Але на так яносталася, як думаў наш „прафесар“. На другі дзеень воні гімні выкінуў гэтую ўхватку, ды пра пастарунку паміцы дроў былі заарыштаваны. На жаль, толькі на дэльце гадзіні: бо, як даскоўчы „прафесар“ да гімні, дык ўсё стала шыта-крыта, і вапенаваны печ далей пахадзіцца школыні дравамі.

Ганібаў вонкі, што хавае паступікі гетакіх паноў! Жыхары маставічкі вельмі абурены гэтакіх і пэўна будуть жаліцца далей, бе-бяцца, што дзецы будуць у школе каленец ад холаду.

Нам пішуць з вёскі што:

Х Качаноўскі, б. вучыцель у в. Кармілках, Дакудаўскай гімні, Лідзкага пав., згадаварыўшыся з асаднікам Гідэліскім з хутара Пілік, рагніні пастаўца спектакль. Пастаўца, сабраў громы. Народ думав, што за гетага громы можна будзе — прынамсі тым, што працавалі пры спектаклі, — што добрае купіць: книжку ці газету выпісаць. Але-ж дзеам та?

— Вучыцель выехаў, а саднікі спраўлілі се-фокстроты, мушку і г. п., дык на тым канец!

Х Жыхар в. Калазубы, Ражанскай гімні, Косаўскага пав., — Васіль Строн (што быў солтыс сінезакаўнікаў) і Уладаў. Новік (што за сваімі салтысцісцівства гандляваў людзьмі, здаючы іх у войску), хоць ліжущца да паноў, а хапелі ўпісаніца ў „Грамаду“. Але іх грамадзістыя ня прынялі да сябе, ведаўчы, што пашырвалі гаўдца ўсё стада посце.

Х 17. IX. г. на сходзе Рэшнікага Гуртка „Грамады“, Іедзкай гімні, Браслаўскага пав., грамадзісты ў ліку 135 асоб вынісілі такую рэзольўтак: 1) змагацца з крнідай; 2) дамагацца спагнота падатка з ашварнікаў; 3) зямлі бяз выкупу; 4) скасаваныя штрафаў а перадусім школыніх; 5) скарачэнныя службы ў войску; 6) перавыбары самаўдаў; 7) спыненныя рабаванні беларускіх лясоў; 8) дапамогі для няўродных паветаў; 9) скасаваныя тайнай паліцыі; 10) амністыі для ўсіх палітычных вязняў.

Х Сялянікі в. Голі, Кастроўецкай гімні, Слонімскага пав., паслалі лён на балоце

абшарніка Есьмана, дык яго лясьнік Кавальчук загнаў быдла на геты лён і зусім здраўваў. Жанчыні паднілі плач; тады Кавальчук кажа: „Дайце мne на 30 лек, то лён ваш далежыць да канца“. Так і мусілі зрабіць.

Агулам гэтакім Кавальчук добрую „удзячнасць“ заслужыў у сялян — усе затайлі крыніцу ў дуні, ведаўчы, што да пары зба-нок воду носіць.

Х Вескі, што акружаны фалв. кн. Сапегі Дзэмбрава, Дзэмбравскай гімні, Лідзкага пав., вельмі перніць ад ашварнікаў. За якіх 2 зл. прапаўці дзеции, ды іх тых грошай ім на плачыць. Рабілі, як буда жыта каштаваў 4 зл. 50 гр.; ціпер жыта па 7 зл., а платы і тае не аддаўць.

Х 13. XI. г. г. Антон Мізір, войт Дзевяцінікавскай гімні, Слонімскага пав., за даўкі забраў у сялян апошнія спадніцы, кажухі, і г. д. — У Ільяні Несцяціра в. Кошлівічы, забраў 6 аўчын, а якіх геты селяніні хадзеўшы ў візіту.

Х Паліцыянт № 682 прыйшоў ў в. Малую Волю, Кругавіцкай гімні, Слонімскага пав., каб напісаць на Тырлю Пятра пратакол, і ўвайшоўшы да Тырлі, сказаў: „пастаў трох Сутальнікі гарнікі, тоны будацца пісацца пратакол“. Тырль пастаўіў і № 682 пратаколу на пісаў. Наслыднік падызнаты загадаў солтысу, каб даў падводу адвалыць яго ў в. Вілкул Волю. Паводзі В